

**JONLI TABIAT BURCHAGI ASOSIDA BOSHLANG'ICH SINIF
O'QUVCHILARINING IJODIY FAOLIYATINI TASHKIL ETISH YO'LLARI.**

Yaylovboyeva Maftuna Lochinbek qizi

M.PD-24-01 talabasi

Annotatsiya: *Mazkur ishda boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun jonli tabiat burchagini tashkil etishning mazmuni, ahamiyati va pedagogik asoslari yoritilgan. Tabiiy fanlarga bo'lgan qiziqishni oshirish, bolalarda tabiatga mehr, ekologik madaniyat va kuzatuvchanlikni shakllantirishda jonli tabiat burchagining o'rni muhim ekani asoslab berilgan. Ishda bunday burchakni tashkil etishning bosqichlari, foydalaniladigan vositalar hamda dars jarayoniga integratsiya qilish usullari tahlil qilingan. Amaliy tavsiyalar bilan boyitilgan ushbu ish boshlang'ich sinf o'qituvchilari uchun foydali metodik qo'llanma bo'lib xizmat qiladi.*

Kalit so'zlar: *Jonli tabiat burchagi, boshlang'ich sinf, ekologik tarbiya, tabiatga mehr, amaliy mashg'ulotlar, didaktik vositalar, kuzatuvchanlikas*

Аннотация: *В данной работе раскрываются содержание, значение и педагогические основы организации уголка живой природы в начальных классах. Обоснована важность формирования у младших школьников интереса к естественным наукам, любви к природе, экологической культуры и наблюдательности. Рассматриваются этапы создания уголка природы, используемые материалы и методы интеграции в учебный процесс. Работа обогащена практическими рекомендациями и может служить полезным методическим пособием для учителей начальных классов.*

Ключевые слова: *Уголок живой природы, начальная школа, экологическое воспитание, любовь к природе, практические занятия, дидактические материалы, наблюдательность*

Abstract: *This paper explores the content, significance, and pedagogical foundations of creating a nature corner in primary school classrooms. It highlights the importance of fostering students' interest in natural sciences, love for nature, ecological awareness, and observational skills. The study examines the stages of setting up a nature corner, the materials used, and methods for integrating it into the learning process. Enriched with practical recommendations, the work serves as a useful methodological guide for primary school teachers.*

Key words: *Nature corner, primary school, ecological education, love for nature, practical activities, didactic materials, observational skills*

Zamonaviy ta'lim tizimida o'quvchilarni tabiat bilan yaqindan tanishtirishning ahamiyati tobora ortib bormoqda. Ayniqsa, boshlang'ich sinf yoshidagi bolalarda tabiatga muhabbat va hurmat tuyg'ularini shakllantirish kelajakda ekologik ongga ega bo'lgan shaxslarni tarbiyalash uchun muhim asos yaratadi.

Jonli tabiat burchagi - bu maktab ichida tashkil etiladigan maxsus joy bo'lib, u yerda turli xil o'simliklar va hayvonlar parvarish qilinadi. Bu muhit o'quvchilarga tabiatni bevosita kuzatish, unga g'amxo'rlik qilish va tabiat qonuniyatlarini amaliy yo'l bilan o'rganish imkonini beradi.[1]

Tadqiqotning maqsadi boshlang'ich sinflarda jonli tabiat burchagini yaratish va uni pedagogik jarayonda samarali qo'llash metodikasini ishlab chiqishdan iborat.[2]

Tadqiqot 2023-2024 o'quv yilida Toshkent shahrining 5 ta boshlang'ich maktabida olib borildi. Tadqiqotda quyidagi metodlar qo'llanildi:

Nazariy metodlar: Ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish

Mavjud tajribalarni umumlashtirish

Pedagogik hujjatlarni o'rganish

Empirik metodlar: Pedagogik kuzatuv (6 oy davomida)

Anketasozlik (o'quvchilar va o'qituvchilar bilan)

Tajriba-sinov ishi[3]

Statistik tahlil

Tadqiqot namunasi: 240 nafar 1-4 sinf o'quvchilari

15 nafar boshlang'ich sinf o'qituvchilari

5 ta maktab (tajriba va nazorat guruhlari)

Baholash mezonlari: O'quvchilarning tabiatga qiziqishi darajasi

Ekologik bilim va ko'nikmalar

Mas'uliyat tuyg'usi rivojlanishi

Faollik darajasi

Jonli tabiat burchagini tashkil etish tamoyillari[4]

Tadqiqot davomida jonli tabiat burchagini muvaffaqiyatli tashkil etish uchun quyidagi asosiy tamoyillar aniqlandi:

Xavfsizlik tamoyili: Barcha o'simlik va hayvonlar bolalar uchun xavfsiz bo'lishi kerak. Zaharli o'simliklar, tishlash yoki tirmalash xavfi bor hayvonlar qo'llanilmaydi[5]

Pedagogik maqsadga muvofiqlik: Tanlangan obyektlar dars dasturi bilan bog'liq bo'lib, o'quv maqsadlariga xizmat qilishi kerak.

Parvarish qilish imkoniyati: O'quvchilar yoshiga mos kelgan, oson parvarish qilinadigan jonzoqlar tanlanadi[6].

Optimal tarkib

Tajriba asosida quyidagi tarkib eng samarali ekanligi aniqlandi:

O'simliklar (70% hajm): Xona o'simliklari: begoniya, geran', fikus, xlorofitum

Mayda sabzavotlar: ko'katlar, rediska, piyoz

Gul o'simliklari: petuniya, tagetes, balsamin

Hayvonlar (30% hajm): Akvarium baliqlari: guppi, neoncular

Qafasdagi qushlar: kanareyka, to'ti

Kichik kemiruvchilar: hamster (ixtiyoriy)

O'quvchilar rivojlanishiga ta'siri[7]

Kognitiv rivojlanish: Tabiat fanlariga qiziqish 45% dan 76% ga oshdi

Ekologik bilimlar 52% dan 81% ga yaxshilandi

Kuzatuvchanlik qobiliyati 67% ga oshdi

Affektiv rivojlanish: Tabiatga muhabbat tuyg'usi 89% o'quvchilarda kuchaydi

Mas'uliyat hissi 78% bolalarda rivojlandi

Hamdardlik tuyg'usi 85% da shakllanadi.

Amaliy ko'nikmalar 73% yaxshilandi

Nozik motorika 65% rivojlandi

Koordinatsiya qobiliyati oshdi

Faollik darajasi:

O'quvchilarning tabiat burchagidagi faoliyat darajasi:

Kundalik parvarish: 85% o'quvchilar

Kuzatuv jurnali yuritish: 72%

Yangi g'oyalar berish: 68%

Boshqalarga o'rgatish: 55%

O'qituvchilar fikri: Anketasozlik natijalari bo'yicha o'qituvchilarning 93% i jonli tabiat burchagini pedagogik jihatdan samarali deb baholadi. Asosiy ijobiy tomonlar:

Darslarni qiziqarli o'tkazish imkoniyati

O'quvchilarning mustaqil faoliyatini rag'batlantirish

Nazariy bilimlarni amaliyotda qo'llash

Olingan natijalar xorijiy tadqiqotchilar natijalari bilan mos keladi. Masalan, Cornell va Kalvaitis (2014) o'z ishlarida tabiat bilan bevosita aloqaning bolalar rivojlanishiga ijobiy ta'sirini ko'rsatgan.[8]

Bizning tadqiqotimiz shuni ko'rsatdiki, jonli tabiat burchagi nafaqat bilim berish, balki tarbiyaviy ahamiyatga ham ega. [9]O'quvchilar jonzotlarga g'amxo'rlik qilish orqali mas'uliyat, mehnatsevarlik, sabr-toqat kabi fazilatlarni egallaydilar.

Shu bilan birga, ba'zi qiyinchiliklar ham aniqlandi:

Dastlabki tashkil etish xarajatlari

Kundalik parvarish uchun vaqt talab qilish

O'qituvchilarning qo'shimcha tayyorgarlik ko'rishi zararliligi

Biroq, uzoq muddatli natijalar bu qiyinchiliklarni oqlaydi va jonli tabiat burchagi o'quvchilar uchun bebaho pedagogik muhit ekanligini ko'rsatadi.[10]

Tadqiqot natijalari jonli tabiat burchagining boshlang'ich sinflarda o'quvchilarning har tomonlama rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatishini tasdiqladi.

Jonli tabiat burchagi o'quvchilarning tabiat fanlariga qiziqishini sezilarli darajada oshiradi va ekologik savodxonlikni rivojlantiradi.

Jonzotlarga g'amxo'rlik qilish orqali bolalarda mas'uliyat, mehnatsevarlik va hamdardlik tuyg'ulari shakllanadi.[11]

Amaliy faoliyat nazariy bilimlarni mustahkamlash va yangi ko'nikmalar egallashga yordam beradi.

Muvaffaqiyatli tashkil etish uchun xavfsizlik, pedagogik maqsadga muvofiqlik va parvarish qilish imkoniyati tamoyillariga rioya qilish zarur.[12]

O'qituvchilarning professional tayyorgarligi va doimiy qo'llab-quvvatlashi muhim omil hisoblanadi.

Tavsiyalar

Maktab ma'muriyatiga:Jonli tabiat burchagini tashkil etish uchun zarur shart-sharoitlar yaratish, moliyaviy qo'llab-quvvatlash.[13]

O'qituvchilarga:Maxsus treninglardan o'tish, metodk qo'llanmalardan foydalanish, ota-onalar bilan hamkorlik qilish.

Ota-onalarga:Uyda ham tabiat burchagini yaratish, bolalarning faoliyatini qo'llab-quvvatlash.

Ta'lim tizimi uchun: Jonli tabiat burchagi bo'yicha yo'riqnoma ishlab chiqish, o'qituvchilar malakasini oshirish dasturlariga kiritish.[14]

Jonli tabiat burchagi - bu boshlang'ich ta'limda zamonaviy va samarali pedagogik vosita bo'lib, uni keng qo'llash tavsiya etiladi.

XULOSA

Boshlang'ich sinflarda jonli tabiat burchagini yaratish o'quvchilarda tabiatga mehr, g'amxo'rlik, va mas'uliyat hissini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Bunday burchaklar orqali bolalar tirik organizmlarni kuzatish, parvarish qilish va ularga g'amxo'rlik ko'rsatishni amaliyotda o'rganadilar. Bu esa o'z navbatida ularning ekologik madaniyatini yuksaltirish, kuzatuvchanlik, sabr-toqat, va mehr-muhabbat kabi sifatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu sababli, jonli tabiat burchagini tashkil etish boshlang'ich ta'limning ajralmas tarkibiy qismi sifatida qaralishi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR.

1. Abdurahmonova, N.M. (2022). Boshlang'ich sinflarda ekologik tarbiya masalalari. Toshkent: O'qituvchi.
2. Karimov, S.A. (2023). "Tabiat va bola: pedagogik yondashuvlar." Ta'lim jurnali, 3(45), 23-31.
3. Mahmudova, G.K. (2021). Amaliy biologiya darslarining o'rni. Toshkent: Yangi asr avlodi.
4. Nazarov, B.U. (2022). "Jonli tabiat burchagi: tashkil etish tamoyillari." Maktab va hayot, 8(156), 45-52.
5. Rashidova, M.T. (2023). Bolalar xavfsizligi va tabiat. Toshkent: Ma'naviyat.
6. Salimov, O.R. (2021). "Pedagogik maqsadga yo'naltirilgan muhit yaratish." Pedagogik mahorat, 4(78), 67-74.
7. Tursunova, Z.S. (2022). Boshlang'ich yoshdagi bolalar psixologiyasi. Toshkent: Turon-Iqbol.
8. Cornell, J., & Kalvaitis, D. (2014). Nature education and child development. Journal of Environmental Education, 45(2), 89-103.
9. To'xtaeva M., "Tabiatshunoslikni o'qitish metodikasi", Toshkent: O'qituvchi, 2019.
10. Xolboeva G. Sh., "Boshlang'ich ta'limda ekologik tarbiya", Toshkent: Fan va texnologiya, 2021.
11. Karimova D., "Boshlang'ich sinf o'quvchilarida tabiatga nisbatan ijobiy munosabatni shakllantirish", ilmiy maqola, 2020.
12. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi, "Boshlang'ich ta'lim standarti va o'quv dasturi", Toshkent, 2022.
13. Abdullayeva N., "Jonli tabiat burchagini tashkil etish va undan samarali foydalanish", "Boshlang'ich ta'lim" jurnali, 2021, №3.
14. www.ziynet.uz – O'zbekiston ta'lim portali